

Pataki János István¹

A bírósági végrehajtás – behajtás ellentéppárról

A bíróságok jogalkalmazó tevékenységet folytatnak, és mint ilyen, a bírósági végrehajtás a jogalkalmazó tevékenység egyik formájának tekintendő. A társadalmi közérdek – természetesen nem feltétlenül azonos az egyéni gazdasági és egyéb vonatkozású érdekekkel –, egy olyan eszközzel, eszközrendszerrel rendelkezik a bírósági végrehajtás jogintézménye által, amely kikényszeríthető, és amely alkotmányos garanciák mellett komplex tevékenységet lát el egy polgári nemperes eljárási forma keretein belül. Az állam számára egyfajta kötelezettségként jelentkezik a jogvitákkal kapcsolatos döntések érvényre juttatása. Ennek a kötelezettségnek az egyik megvalósulási formája maga a bírósági végrehajtás jogintézménye. Demokratikus országokban az állami teendőket a társadalmi igények, a történelmi előzmények és a nemzeti hagyományok alakítják, a közfeladatokat és ellátásuk mértékét pedig jogszabályok határozzák meg². A bírósági végrehajtás összetett és fontos szerepet tölt be a gazdaságban, az adós és hitelezővédelem területén, ugyanakkor pontosan ez sokrétű funkcionalitás teszi frekvenciát a társadalom tagjainak szempontjából, és növeli meg a társadalmi megítélésének illetve mediatiszáltóságának szerepét, működésének hatékonysági, érdekeltégi és felelősségi kérdéseinek súlyát.

I. Az ellentéppár

A végrehajtás-behajtás fogalompárral jellemezhető a legjobban a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszához kötődő, a hétköznapi életben tapasztalható egyik legfajsúlyosabb és leggyakrabban tapasztalható probléma, illetve félreértés. A mindennapok gyakorlata során nem tisztázott az, hogy eleve két, alapvetően különböző tevékenységről és ezáltal két teljesen más fogalomról van szó. Nem lehet összemenni a két önálló fogalmat, valamint nem lehet összekeverni a végrehajtás és a „behajtás” által takart tartalmi, illetve realizációs elemeket. Végrehajtás fogalom alatt jelen esetben a bírósági végrehajtást, mint jogintézményt, míg behajtás fogalom alatt az egyéb gazdasági társaságok által végzett (tágan értelmezett) követeléskezelési, mint gazdasági tevékenységek elemeit érthetjük. A bírósági végrehajtási eljárás által foganatosításra kerülő eljárási cselekményeket kizárólag a Vht.³ 225. § (1) bekezdésében⁴ taxatív módon felsorolt személyek foganatosíthatják. Az egyes konkrét végrehajtási ügyek által érintett felek a bírósági eljárás foganatosítási szakaszában csak a Vht. által nevesített szervekkel és személyekkel, valamint az általuk foganatosított intézkedésekkel találkozhatnak közvetlen módon. A tágan értelmezett un. behajtást, (szemben fogalmazva) követeléskezelést, illetve egyéb hasonló gazdasági tevékenységet folytató polgári jogi

¹ Doktorjelölt, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

² Pataki János István: *Vagyongazdálkodás*, Budapest, Robinco Kiadó, 2011., 20. o.

³ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról (a továbbiakban Vht.).

⁴ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

225. §. (1) A végrehajtás elrendelését és foganatosítását – e törvényben megállapított szabályok szerint – a bíróság, illetve a közjegyző, továbbá e törvényben meghatározott más szervek és személyek, így különösen a következők végzik:

- a) az önálló bírósági végrehajtó,
- b) a törvényszéki végrehajtó,
- c) az önálló bírósági végrehajtó–helyettes,
- d) a törvényszéki végrehajtó–helyettes,
- e) a végrehajtójelölt.

jogalanyokként, alkalmazottaik, munkavállalóik, szerződéses vagy egyéb partnereik közreműködésével végzik az általuk folytatott gazdasági vállalkozási tevékenységet.

A kérdéskör kiindulási alapja szoros kapcsolódási pontot képez magával a jogállamisággal⁵, a bírósági végrehajtás szervezetrendszerével, a jogintézmény helyével és szerepével a társadalomban, az önkéntes jogkövető magatartással, a joghoz jutás esélyével, a jogérvényesítéssel, illetve magával a jogbiztonsággal. Amennyiben a társadalom minden tagja, minden esetben önkéntes jogkövető magatartást tanúsítana, akkor ideális körülmények között – utópisztikus jelleggel megfogalmazva – nem lenne szükség sem a bírósági végrehajtás jogintézményére, sem a követeléskezelő gazdasági társaságok tevékenységére. Az érvényben lévő, hatályos szabályrendszer szerint ma Magyarországon végrehajtói szolgálatot profitorientált gazdasági társaság nem láthat el. Az önálló bírósági végrehajtó által ellátott végrehajtói szolgálatot miniszteri kinevezés aktusa keletkezteti, és a kinevezés megtörténtével válik a természetes személy önálló bírósági végrehajtóvá (kizárólag természetes személy nevezhető ki, a kinevezés feltételrendszerét a Vht. XIX. fejezete, a végrehajtói szolgálat keletkezése címmel, kógens jelleggel részletesen szabályozza). A kinevezés határozatlan időre, meghatározott székhelyre és meghatározott helyi bíróság mellé rendeli szolgálatot teljesíteni az önálló bírósági végrehajtót. A bírósági végrehajtók az igazságszolgáltatást képviselik, így közhatalmi személynek minősülnek. A Btk.⁶ szerint hivatalos személynek számít az önálló bírósági végrehajtó, az önálló bírósági végrehajtó–helyettes és a végrehajtói kézbesítésre felhatalmazott önálló bírósági végrehajtó jelölt is⁷. A Btk. miniszteri indokolásának megfogalmazásában a hivatalos személy elleni erőszak büntette közvetlenül a jogszerű eljárást teljesítő hivatalos személyt sérti, azonban ezen keresztül az államapparátus működését zavarja meg⁸. „Az önálló bírósági végrehajtó bírósági nem peres eljárást lefolytató személy, igazságügyi szolgálata viszont speciális, mert nem áll szolgálati viszonyban a bírósággal és jogszolgáltató tevékenységéért az államtól díjazásban nem részesül. Az önálló bírósági végrehajtók önálló jogkörű jogalkalmazók, akik saját hatáskörükben foganatosítják a végrehajtási cselekményeket. Mindez azt jelenti, hogy közjogi státusukat tekintve személyükben állami jogszolgáltató hatóságnak tekintendők.⁹”

II. Fogalmak

Az elvi, un. „behajtó cég” fogalma értelmezésre szorul. A negatív kicsengésű meghatározás alapján működő gazdasági társaságok általában adósságkezeléssel, követelésvásárlással, követelésérvényesítéssel, gazdasági érdekérvényesítéssel, stb. foglalkozó nyereségérdekelte, különböző társasági formában működő polgári jogi alanyok. Ebből a tényből következően a követeléskezeléssel kapcsolatos tevékenységük végzését nem a Vht.-ban, és nem a bírósági végrehajtás keretrendszeréhez kapcsolódó egyéb jogforrásokban foglaltak szabályozzák. Nem vonatkozik az ilyen gazdasági társaságok tevékenységére,

⁵ 46/1991. (IX. 10.) AB határozat.

Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy a bírósági határozatok tiszteletben tartása, a jogerős bírósági döntések teljesítése – akár jogszerű kényszerítés árán is – a jogállamisággal kapcsolatos alkotmányos értékekhez tartozik. A végrehajtási eljárásban már nem a mindenkit megillető alkotmányos személyi jogokat kell elvont módon védeni, hanem az "ártatlanságában" a megelőző eljárás során megcáfolt jogsértővel szemben kell konkrét törvényes kényszerítő eszközöket alkalmazni. Ha ugyanis a végrehajtási rendszer gyenge és könnyen kijátszható, ez óhatatlanul a bírósági határozatok lebecsüléséhez, jogbizonytalansághoz, a jogtudat romlásához, a jogállamiság sérelméhez vezet.

⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban Btk.).

⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 459. § (1) 11. h).

⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 310. § Miniszteri indokolás.

⁹ Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): A bírósági végrehajtás, Budapest, HVG–ORAC, 2009., 576. o.

működésére, szervezetrendszerére, felügyeletére, stb. a bírósági végrehajtás jogi szabályrendszere által a bírósági végrehajtási eljárás által érintett felek számára biztosított garancia és jogorvoslati rendszer sem. A bírósági végrehajtás esetében a kifejezetten a jogintézményre vonatkozó mindenkor hatályos jogszabályi környezetnek jelentkezik primátusa, illetve főszabály szerint a szabályozás kógens, azaz kötelező jelleggel bír¹⁰, és nem ez a szabályrendszer vonatkoznak a követeléskezeléssel foglalkozó gazdasági társaságok működésére és az általuk végzett tevékenységre. A követeléskezelés jellegű tevékenység végzésének a közvetlen célja teljesen természetesen, és egyértelmű módon kizárólag a profit-maximalizálás. Ezzel szemben „a bírósági végrehajtás általában az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállónak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot juttatja érvényre¹¹ (a tárgyi jog valamely alanyi magánjogot biztosít egy jogalany számára, az „alanyi jog végső soron jogi kényszerrel biztosított lehetőség valamely jogi kötelesség teljesítésének követelésére)¹².” A behajtással, követeléskezeléssel foglalkozó gazdasági társaságok által végzett tevékenység nem tekinthető a bírósági végrehajtó eljárásával egy szinten állónak, az adóssal szemben nem rendelkeznek semmiféle hatósági, vagy hatósági jellegű jogosultsággal. Kényszercselekményeket nem alkalmazhatnak sem önállóan, sem a rendőri hatósági szervek közreműködését igénybe véve. Normális esetben a tartozásbehajtás, követeléskezelés, faktoring, stb. tevékenység (nevezzük bárhogyan) a gazdaság, a piac minden szegmentumában megtalálható, valamint a követeléskezeléshez köthető tevékenység a gazdaság rendes működéséhez szükséges, és az ezzel foglalkozók is jogszerűen járnak el. A végzett aktív gazdasági műveleteket, a követeléskezelés esetében elsősorban nem a társadalmi, vagy közérdek vezérli, hanem az adott természetes vagy jogi személy jogszerű, vagy (akár szubjektív módon) annak tekintett követelésének érvényesítése, a gazdasági társaság tulajdonosainak az általuk elvárt haszonhoz, a megtermelt minél nagyobb nyereség eléréséhez fűződő érdeke, ami tulajdonképpen egy gazdasági társaság esetében ésszerűnek és egyben elvártnak is tekinthető. A közbizalom általános csökkenése, mint társadalmi, szociológiai jelenség azonban mind a végrehajtási, mind a követeléskezelési tevékenységgel szemben kiemelkedő problémát jelent.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarán belül létezik a Követeléskezelő Szakmai Osztály, ahol a 2011. év novemberében kibocsátásra került egy Magatartási Kódex, amely a „Követeléskezelő társaságok a lakosság részére hitelt nyújtó pénzügyi intézmények nem problémamentes ügyleteinek kezelésével kapcsolatos tisztességes piaci magatartásáról¹³” címet viseli. Evidenciaként jelentkezik ugyanakkor, hogy a tartozás behajtással, követeléskezeléssel foglalkozó gazdasági társaságok 100 százalékos mértékben profitorientált tevékenységet végeznek, és ebből következik az a tapasztalati faktum is – tisztelet a

¹⁰ Pataki János István: A végrehajtó és az adós, Budapest, Ad Librum Kiadó, 2013., 29. o.

¹¹ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban, Buda, Magyar Királyi Egyetem, 1846., 277. o.
Hiában volna törvényszéket tartani, ha az ítélet végrehajtása nem következne.

¹² Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez.

¹³ www.bkik.hu/container/container_attachments/download/336 (2012. augusztus. 01). Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara.

Jelen Magatartási Kódex célja, hogy a Kormányzat törekvéseivel összhangban a Hitelintézetek lakossági nem problémamentes ügyleteit kezelő Követeléskezelő Társaságok tevékenysége mindenben megfeleljen a Hitelintézetek által elfogadott Magatartási Kódexben foglaltaknak és megerősítse a hitelintézeti lakossági Adósok és a Hitelezők, Követeléskezelők közötti kapcsolatban nélkülözhetetlen bizalmat. Meg kell értetni és el kell fogadtatni az Adósokkal, hogy a Követeléskezelők segítenek az Adósoknak azzal, hogy olyan megoldási javaslatokat dolgozzanak ki és ajánlanak fel, amelyek célja, hogy a jelzálog fedezetű hitelek és más Adósok megsegítésére létrehozott jogszabályok feltételeinek betartása mellett az Adósok ingatlana ne kerüljön végrehajtásra, és a Követeléskezelők lehetőség szerint olyan törlesztő részleteket alakítsanak ki és ajánlanak fel, amit az Adósok teljesíteni is tudnak. A Követeléskezelőknek e tevékenységüket úgy kell végezniük, hogy mindeközben biztosítsák, hogy a Hitelintézetek megtérülése minél nagyobb legyen és ezen keresztül a betétesek pénze minél nagyobb biztonságban legyen.

kivételnek –, hogy üzleti tevékenységük realizációja kapcsán nem minden esetben veszik figyelembe a morális társadalmi normákat és a jogi szabályozókat – hiszen a morál nem üzleti kategória, a jog megsértése pedig csak bizonyítást nyert esetben szankcionálható – így az általuk alkalmazott módszerek erkölcsi alapjai is nem ritkán megkérdőjelezhetők¹⁴ (a gazdasági alapjai nem, hiszen a tulajdonos, a cégvezetés elvárásain, döntésein alapulnak). A behajtó, követeléskezelő cégek tevékenysége mindezen túlmenően nem biztosítja az érdekelt felek számára a teljes körű (sőt néha semmiféle) jogorvoslat igénybevételének lehetőségét, eljárásukhoz pedig nem tapadnak tételesen meghatározott törvényi garanciák, hiszen más a szemléletmód –ami természetesen nem jelenti azt, hogy az egyes vonatkozó jogszabályi előírásokat ne kellene betartaniuk. Az orientációt rossz esetben a „mindent szabad, amit törvény nem tilt” mottóval jellemezhetjük. Az ilyen gazdasági társaságok többnyire egyéni, adott eseti ügy szerinti megkeresések alapján (nem azonos a bírósági végrehajtó által foganatosított eljárási cselekményekkel) próbálnak eredményt (a követelés végrehajtása és kielégítése tekintetében) elérni, különböző módszerek segítségével (pl. tartozás elismerő nyilatkozat¹⁵ az érintett féllel „önkéntes módon” történő aláíratása – az, hogy milyen eljárási módszereket alkalmaz a sikeres meggyőzés érdekében, az egy teljesen másik kérdés –, mert ha ez sikerül, akkor már esetlegesen érvényes polgári jogi kötelmet keletkeztetnek, ami végső soron akár bírósági végrehajtás útján végrehajtható követelés alapjává¹⁶ is válhat).

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) a követeléskezeléssel is foglalkozó pénzügyi szervezetek számára ajánlást bocsátott ki, amelybe az általa elvártak minősített fogyasztóvédelmi alapelvek érvényesítését kívánta szabályozni a pénzügyi szervezetek által folytatott követeléskezelői gyakorlat vonatkozásában. Az ajánlás kibocsátásának célját a PSZÁF a követeléskezelés során a késedelmes adósok és a követeléskezelők közötti együttműködő és tisztességes magatartási formákat erősítésében, annak minimális követendő tartalmára tekintettel, iránymutatásként határozta meg. Az ajánlás meghatározása szerint, az adós fogalma alatt a fizetési késedelemmel rendelkező, a Hpt.¹⁷ alkalmazásában fogyasztónak minősülő adós és adóstárs, valamint magánszemély kezes, és zálogkötelezett személye értendő. Általános alapelveként a PSZÁF a tisztességes és együttműködő magatartás elvét, a szakmai gondosság elvét, a szükséges információ szolgáltatásának elvét, az adós teherviselő képessége figyelembe vételének elvét, a fokozatosság elvét, az adós teljesítése elsődlegességének elvét, és a szabályozottság elvét

¹⁴ Természetesen az ilyen jellegű tevékenységgel foglalkozó gazdasági társaságok többsége a vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően működik és eljárásuk minden tekintetben jogszerűnek tekinthető. Az itt megfogalmazottak természetesen nem vonatkoznak ezekre a gazdasági társaságokra. Kizárólag elméleti problémafelvetés került elemzésre, illetve az ebben a cikkben leírtak nem vonatkoznak egyetlenegy természetes, vagy jogi személyre, ill. jogi személyiség nélküli társaságra sem közvetlen, vagy direkt módon (a szerző).

¹⁵ Bíró György: Kötelmi jog – közös szabályok, szerződés, Miskolc, Novotni Kiadó, 2006⁸, 60. o.

A tartozáselismerés a jogosulthoz intézett, írásbeliséghez kötött egyoldalú akaratnyilatkozat, amelyben a kötelezett elismeri, hogy a címmel szemben kötelezettsége áll fenn. A tartozás jogcíme az elismerő nyilatkozattal nem változik meg, az ugyanis megerősíti a jogosult kötelmi helyzetét, de nem változtatja meg a jogalapot. A tartozáselismerés legfőbb joghatása, a bizonyítási teher megfordulása.

¹⁶ Acsádi Acsády Sándor: Magános Magyar Törvény – Kérdések– és Feleletekben, Pest, Kilian György, 1842., 150. o.

Mivel bizonyítatik az adósság? Kötelezvényvel, ha t. i. ha abban minden törvényes megkívántatóságok megvannak, és akár igazítástól és akár vakarástól mentek; – tanúvallással, a' kik p. o. jelen voltak a' pénznek felvételén; és a' kamat' fizetéséről szólló ellennyugtatvánnyal; a' boltosok' és mesteremberek' hiteles könyvök' kivonatjával, a' mellé tett esküvessel.

¹⁷ 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.

6. § 28. Fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.

fogalmazta meg, valamint az ajánlás mellékleteiként a gyakorlatban alkalmazható magatartási szabályozott formákat, illetve az adósokat tájékoztató kérdések magyarázatát ismertette¹⁸.

III. Analógia

A problémát hasonlatként látványosan szemlélteti a „végrehajtó-behajtó” és a „mindentsemmit” ellentétpár¹⁹ analógiája is, de teljesen egyértelmű és önmagában is elemi módon elhatárolja magának a Vht.-nak a címe is, amely szerint a törvényi szabályozás a bírósági végrehajtásról szól, nem pedig az un. behajtásról vagy követeléskezelésről. A különbséget definíciális alapon ott találjuk meg, hogy a bírósági végrehajtás – mint az egyedi vagyoni végrehajtás fő útja – általában vagyoni kényszer alkalmaz²⁰, amely vagyoni szankció alkalmazása jogerős végrehajtható okiraton²¹ alapul. A behajtás illetve a követeléskezelés által alkalmazott módszerek, eljárások, realizációs elemek általában nem kötődnek ilyen okirati alaphoz (szélső esetben semmiféle irat nem szükséges, csak pl. szubjektív alapú tényállítás), illetve a vagyoni és egyéb kényszercselekmények alkalmazása tiltott számukra, mert ilyen jellegű cselekmény realizációja már büntetőjogi kategóriát képezhet. A leglényegesebbnek tekinthető különbségeket más oldalról több, a vonatkozó jogszabályi környezetben a jogalkotó által megfogalmazott tétel jelenti. Többek között ilyennek minősül a Vht. 5. § (2) bekezdése, amely értelmében „az állami kényszer – e törvény keretei között – elsősorban az adós vagyoni jogait korlátozhatja, kivételesen az adós személyiségi jogait is érintheti”. Alapvető különbségnek tekinthető továbbá, hogy az önálló bírósági végrehajtó számára a követelés jogszerűségi és összecszerúségi felülvizsgálata, vagy bármiféle módosítása tiltott, azaz nem lehetséges (az összecszerúség vonatkozásában főszabály szerint a végrehajtást kérő autonómiája érvényesül, a tőkekövetelés összegét a jogerős végrehajtható

¹⁸ A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete elnökének 14/2012. (XII.13.) számú ajánlása a követeléskezelők számára a követeléskezelési gyakorlatuk során elvárt fogyasztóvédelmi elvekről.

Tárgyi hatály: Követeléskezelési tevékenységnek minősül az üzletszerűen nyújtott, saját, vagy harmadik személyt megillető, pénzügyi szolgáltatásból származó késedelmes, lejárt követelés érvényesítése érdekében végzett tevékenység. A követeléskezelési tevékenység fogalma alá nem tartozik a követelés érvényesítése érdekében indított, egyéb törvények által szabályozott jogi eljárások lefolytatása (pl. fizetési meghagyásos eljárás, bírósági végrehajtási eljárás).

Alanyi hatály: Olyan szervezetek és személyek, akik követeléskezelési tevékenységet végeznek (követeléskezelők), így különösen a saját követelését kezelő pénzügyi intézmény, megbízás alapján eljáró követeléskezelő (kiemelt közvetítő, függő ügynök), illetve a pénzügyi szolgáltatásból eredő követeléseket vásárló pénzügyi vállalkozás.

¹⁹ Pataki János István: Gondolatok bírósági végrehajtás rendszeréről, In: Jogelméleti Szemle, XIV/1., 2013., 121-135. (http://jesz.ajk.elte.hu/2013_1.html), passim.

²⁰ Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez.

A bírósági végrehajtás olyan önálló, törvényileg szabályozott eljárás, amelyben állami, vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv, elsősorban vagyoni kényszer alkalmazása révén juttatja érvényre az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállónak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot, vagy előzetesen biztosítja a konkrét egyedi ügyben történő elismerés vagy a kikényszeríthetőség előtt védelemben részesített alanyi jog későbbi érvényre juttatását. A magánjogi igények érvényesítése mellett a vagyoni jellegű pönális szankciók (például pénzbüntetés, pénzbírság, rendbírság) realizálása során is – az adott szankciók vagyoni természete miatt – a bírósági végrehajtás intézményeit kell alkalmazni. A bírósági végrehajtás önálló, törvényileg szabályozott eljárás. A bírósági végrehajtás a szervezeti és eljárási sajátosságai alapján a polgári nemperes eljárások közé tartozik. A bírósági végrehajtási eljárásban állami, vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv jár el. Ebben az eljárásban a bíróság és a bírósági végrehajtó jár el. A végrehajtási eljárás során alkalmazott állami kényszer hátrány okozásában vagy valamely jog korlátozásában ölthet testet.

²¹ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

1. § A bíróságok és a jogvitát eldöntő más szervek határozatait, továbbá egyes okiratokon alapuló követeléseket bírósági végrehajtás útján, e törvény szerint kell végrehajtani.

okirat tartalmazza), illetve lényeges még az is, hogy az önálló bírósági végrehajtó nem rendelkezik semmiféle nyomozati jogkörrel. A bírósági végrehajtás jogi szabályozását tekintve, alapelveiben, céljaiban, szervezetében, jogi garanciális rendszerében, eljárásában, foganatosítási elemeiben, fokozatossági feltételrendszerében, azaz szinte minden szegmensében teljes egészében eltér a behajtó, követeléskezelő, faktoring, és egyéb cégek, mint tisztán profitorientált alapon működő gazdasági társaságok által végzett minden tevékenységtől. Amennyiben teljes egészében nyereség-maximalizációs célú tevékenység végzéséről beszélünk (mint a jelen esetben is), akkor a gazdasági tevékenység célja minden esetben valamilyen gazdasági (vagy gazdasági előnyt jelentő) eredmény elérése. A piacgazdaság, a gazdaság fejlődésével, a privatizáció kiterjesztésével egy időben megerősödött és szélesedett a tulajdonosok és a piaci szereplők köre²².”

Ellentmondásként jelentkezik a kérdéskör esetében ugyanakkor, az önálló bírósági végrehajtókat, mint a jogintézmény realizációs szervezetét a rendszerváltozáskor (a kormányzati portál a bírósági végrehajtás szervezetét a „privatizált²³” szóval jellemzi) privatizálták. A privatizáció szó használata a kormányzati portálon a bírósági végrehajtás által ellátott tevékenységre vetítve további asszociációkra adhat lehetőséget attól függően, hogy a tevékenységet melyik közvetlenül, illetve közvetve érintett és ellátott jogintézményi szerepkör szerint, illetve melyik érintett fél oldaláról nézve értelmezzük, vizsgáljuk meg. A jogalkotó számára minden kétséget kizáróan nehéz feladatot jelent egy a társadalmi, gazdasági környezet folyamatos változásaihoz igazodó kellőképpen flexibilis jogszabályi környezet megalkotása (aktualizálása és módosítása), valamint a megfelelő szervezeti és hatékony felügyeleti keretrendszer megteremtése. A jogalkotó számára minden történelmi és társadalmi korszak tekintetében kiemelt feladatként jelentkezett a hitelező és az adósvédelem szabályrendszerének megteremtése, mindezt olyan formán, hogy a közérdek ne sérüljön, illetve a gazdaság egyensúlyi helyzete stabilizálódhasson (reguláció). Az önálló bírósági végrehajtó a privatizáció által egy csapásra állami alkalmazottból munkáltatóvá, cégtulajdonossá, ezáltal nyereségérdekeltté vált. Az anomáliát az jelenti, hogy az un. behajtó cégek vonatkozásában, 100 százalékban a profit-maximalizálás jelenik meg fő elérendő célként a tulajdonosaik, vezetésük – ami természetesen nem felróható számukra, hiszen nem a „bíróság hatáskörével” azonos módon járnak el, mint az önálló bírósági végrehajtó, és nem végezhetnek, nem realizálhatnak hatósági kényszercselekményeket, nem korlátozhatják adós jogait (semmilyen értelemben véve) – elsődleges érdekkörében. Ezzel szemben az államapparátus nem profitorientált fő működési paraméterrendszer alapján fejt ki gyakorlati tevékenységét, és így elvileg a bírósági végrehajtás jogintézménye sem működhet nagy mértékben profitorientált alapon. Az AJBH²⁴ által, a bírósági végrehajtás jogintézményének vizsgálata témájában kibocsátott egyik jelentése azt mondja ki, hogy az önálló bírósági végrehajtó az eljárása során – hasonlóan a közhatalom alapján eljáró közigazgatás működéséhez – közhatalmat gyakorol, így mindazok a követelmények, amelyek a közigazgatás működésével összefüggésben, a közigazgatási hatósági eljárás során a hatóság a hatóság ügyfélkapcsolati kötelezettségére igazak, alappal elvárhatók a végrehajtói működés során is²⁵. Az AJBH ebben az esetben szinte teljesíthetetlen elvárásokat fogalmaz meg, mert feloldhatatlannak tűnő ellentét mutatkozik egy „nyereségérdekelte vállalkozó,” illetve egy állami, bírósági tisztségviselő státusza, alá- fölérendeltségi viszonyai, érdekérvényesítési képessége, és alapvető gazdasági érdekei között. A gazdaság működésének alapelve szerint

²² Biró Tibor (szerk.): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése, Budapest, Perfekt, 2001., 3. o.

²³ https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420015/430001/Vegrehajtasi_eljaras20091202.html (2012. december 18.).

²⁴ Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (a továbbiakban AJBH).

²⁵ Hajas Barnabás–Szabó Máté (szerk.): Pajzsuk a törvény – Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben, Budapest, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2013/4., 420. o.

alapvetően determinánsnak bizonyul az a tény, hogy a rendszerváltást követően a demokratizmus követelményének túlsúlyos figyelembevétele mellett az önálló bírósági végrehajtók kikerültek a bírósági alkalmazottak (munkavállalók, illetve köztisztviselők vagy közalkalmazottak) köréből, és külön önálló gazdasági szervezeti formában²⁶ működtek tovább. Az új szervezeti kialakítás létrejöttének pillanatától kvázi egyfajta „profitorientált működési környezetbe” helyezte az önálló bírósági végrehajtókat. A privatizáció következtében, a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszára nézve kvázi új személyiségként jelent meg az önálló bírósági végrehajtó, mint egy önálló gazdasági társaság tulajdonosa és vezetője. Nyereségigényének, profit-maximalizációs elvárásának a mértéke, a súlya, az immáron önálló vállalkozásnak tekinthető, és általa vezetett jogi személyiséggel felruházott szervezet hatékony gazdasági működésével szemben kiemelkedővé vált.

IV. Felügyelet

Az esetlegesen felmerülő rendellenes működésbeli, orientatív jelenségek dominanciáját és érvényesülését a jogalkotó részletes, főként kógens jellegű jogi szabályozás bevezetésével, valamint több szintű felügyeleti és fegyelmi rendszer bevezetésével és alkalmazásával kívánta megelőzni. A kialakított felügyeleti és fegyelmi feladatokat ellátó szervek, az általuk ellátott tevékenység végzésének minősége és hatékonysága – különös tekintettel a szakmaiság, és a pártatlanság elveire – alapvetően kihat a teljes jogintézmény gyakorlati működésére. A szakmai felügyeleti tevékenység ellátását elsősorban a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara²⁷ (a továbbiakban MBVK) végzi. Az MBVK szervezete 1995. január 01. napján kezdte meg működését, és kiemelkedően fontos szerepet tölt be a bírósági végrehajtás intézményrendszerét, annak működését, működtetését, felügyeletét és fenntartását illetően. Az MBVK, mint köztestület²⁸ szakmai önkormányzati szervnek minősül. A Vht. 249–253. szakaszai tételesen szabályozzák az MBVK jogállását, az általa ellátandó feladatokat, jogait és kötelezettségeit, szervezeti felépítését. Az MBVK a tagságára nézve kötelező iránymutatásokat bocsát ki, különböző ön- és tagellenőrzési feladatokat lát el, kivizsgálja a hozzá beérkező panaszokat²⁹. Felügyeleti jogkörében eljárva az MBVK a jogalkotó által

²⁶ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

254/A. § (1) A végrehajtói iroda az önálló bírósági végrehajtói tevékenység végzésének elősegítésére határozatlan időre alapított, jogi személyiséggel rendelkező szervezet.

²⁷ 39/1997. (VII.1.) AB határozat.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint egy köztestület, egy szakmai kamara közfeladatot, illetve közigazgatási feladatot lát el, tulajdonképpen az állam vagy a települési önkormányzatok helyett.

²⁸ Hajas Barnabás–Szabó Máté (szerk.): Pajzsuk a törvény – Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben, Budapest, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2013/4., 425.

Az AJBH vizsgálati jelentései megállapítják, hogy az MBVK, mint a végrehajtók önkormányzati szerve, nem mindenben felel meg az Alkotmánybíróság által a szakmai kamarákról megfogalmazott általános jellemzőknek. A bírósági végrehajtási eljárás részben alapjogokat korlátozhat, illetve szorosán az igazságszolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó jogintézmény. Az MBVK esetében a közfeladat fogalma tágabb halmazt ölel fel, mint a hatósági jogkör gyakorlása, szerepe és hatása a jogintézmény működésére nézve kiemelkedő jelentőséggel bír.

²⁹ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

266. § (2) Fegyelmi vétséget követ el az önálló bírósági végrehajtó, az önálló bírósági végrehajtó-helyettes és az önálló bírósági végrehajtójelölt akkor is, ha vétkes magatartása a kamara iránymutatásában foglaltakat súlyosan sérti.

267. § (1) A fegyelmi vétséget elkövető végrehajtóval szemben a következő fegyelmi büntetések szabhatók ki:

a) figyelmeztetés, b) írásbeli megrovás, c) a jövőbeni tisztségviseléstől meghatározott ideig történő eltiltás, d) a kamarai tisztségtől való megfosztás, e) 500 000 Ft-ig terjedő pénzbírság, f) hivatalvesztés.

278. § (1) Fegyelmi vétség alapos gyanúja esetén a miniszter, a törvényszék elnöke vagy a kamara elnöke feljelentést tesz az elsőfokú fegyelmi bíróság elnökénél, aki a feljelentést haladéktalanul közli a gyanúsított személlyel.

megfogalmazott rendelkezéseknek szerez érvényt. A felügyeleti jogkör gyakorlása az egyes ügyekben (bármely érintett fél részéről) a hozzá beérkezett panaszok elbírálásán keresztül (a kötelezően előírt rendszeres és rendkívüli ellenőrzési feladatok ellátásával kiegészítve) konkrét adós és hitelezővédelmi szerepkört tölt be, és ezen keresztül hatósági ellenőrzési funkciót lát el. Ellenőrzési jogkörében eljárva az MBVK az egyes önálló bírósági végrehajtók teljes ügyviteli rendszerét, pénzkezelését, magatartását is vizsgálni jogosult. Az MBVK feletti törvényességi felügyeletet az igazságügyért felelős miniszter, az önálló bírósági végrehajtó eljárását tekintve, pedig a kinevezési okiratban foglalt székhely szerinti Törvényszék³⁰ látja el. A minisztérium és a bíróság (általános, törvényességi), az MBVK (szakmai, etikai) által ellátott felügyeleti tevékenység a részletszabályozások vonatkozásában bírnak különös hatáskörrel.

A fegyelmi felelősségre vonás rendszere a végrehajtói szolgálat és a végrehajtói szervezet felügyeleti eszköztárának egyik alapvető eleme. Az önálló bírósági végrehajtók is az igazságszolgáltatási szervezet részeinek tekinthetők az általuk végzett tevékenység okán (még ha munkavállalói szervezeti egység szerint nem is tartoznak oda), így a jogalkotó a 2012. évben bevezetett új fegyelmi szabályozási rendszer alkalmazásával a bírósági fórumrendszert helyezte előtérbe. A felügyeleti tevékenység összességében három részre bomlik, ami megkérdőjelezheti a hatékonyság mértékét, átfedéseket hiányosságokat eredményezhet a jogosultságok értelmezésének vonatkozásában, valamint a hatáskörök és az illetékességek tekintetében. A felelősségi rendszer újraszabályozásának részeként a 2012. évben a jogalkotó további szabályozási elemet léptetett hatályba a bírósági végrehajtó lényegesen jogszabálysértő intézkedésére, vagy intézkedés elmulasztására nézve³¹, amennyiben végrehajtási kifogást nyújtanak be³². Megváltozott továbbá a fegyelmi bíróságok összetételének és eljárásának a szabályrendszere is, amely változtatás a bíróságok által gyakorolt felügyeleti tevékenység szerepének jelentős mértékű megnövelését célozta³³. A fegyelmi eljárások újraszabályozásával a jogalkotó egyértelmű módon a pártatlanság alkalmazásának elvét kívánta előtérbe helyezni. A fegyelmi fórumrendszer módosítása azonban önmagában nem elegendő a tapasztalható eljárási disszonancia teljes redukálásához³⁴. A teljes redukciót a bírósági végrehajtás jogintézményének (ezáltal a

³⁰ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról 230. §.

³¹ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

217/B. § (1) Lényegesen jogszabálysértő végrehajtói intézkedés vagy intézkedés elmulasztása esetén az önálló bírósági végrehajtó – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – köteles a kifogással érintett végrehajtási ügyben járó munkadíja 20 %-ának, ugyanazon végrehajtási cselekmény tekintetében ismételt eljárási szabálysértés esetén pedig 50 %-ának megfelelő pénzösszeg megfizetésére.

(2) Nem terheli a végrehajtót az (1) bekezdés szerinti kötelezettség akkor, ha a kifogás elbírálása keretében történik az ingatlan forgalmi értékének meghatározása, vagy ha a lényeges eljárási szabálysértéshez nem a végrehajtó érdekkörében felmerülő ok vezetett.

³² Pataki János István: A bírósági végrehajtási törvény (Vht.) 2012. évi változásairól, In: Jogi Fórum, 2013., <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/546>, passim.

³³ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

270. § (1) Az eljárás alá vont személyek fegyelmi ügyeit a bírósági végrehajtói fegyelmi bíróság (a továbbiakban: fegyelmi bíróság) bírálja el.

(2) Elsőfokú fegyelmi bíróságként a Budapest Környéki Törvényszék mellett működő Bírósági Végrehajtói Fegyelmi Bíróság jár el.

(3) Másodfokú fegyelmi bíróságként a Kúria mellett működő Bírósági Végrehajtói Fegyelmi Bíróság jár el.

272. § (1) Az Országos Bírói Tanács – a törvényszékek, ítélőtáblák és a Kúria elnökének javaslatai alapján – a bírák közül az elsőfokú fegyelmi bíróságra 30, a másodfokú fegyelmi bíróságra 10 fegyelmi bírót nevez ki 4 évre. A fegyelmi bíróság elnökét és elnökhelyettesét a fegyelmi bírák közül az Országos Bírói Tanács nevezi ki.

³⁴ Kapa Máttyás – Bíró Noémi – Nádas György – Rab Henriett – Zoltán Hunor – Zoltán Levente – Gyekiczky Tamás (szerk.): A bírósági végrehajtás magyarázata, Budapest, Complex, 2009., 1051. o.

felügyeleti rendszernek is) az átfogó reformja jelenthetné, amely reform sikerességének fokmérője a közbizalom megerősödése lehet.

V. Összefoglalás

A jogalkotó szemszögéből vizsgálva a bírósági végrehajtás jogintézményét ellentmondásos, részben ambivalenciát tükröző elemek is fellelhetők. Az egyik oldalról célként fogalmazódott meg a jogalkotó részéről a végrehajtási eljárás hatékonyságának a növelése, míg a másik oldalról különböző adós- és hitelezővédelmi programokat vezet be, a társadalom tagjai és a gazdasági változások által generált politikai, kormányzati szinten is érezhetővé váló igényeknek, és az ezek mentén megfogalmazódó jogi, gazdasági, és politikai céloknak megfelelően, így részleges ellentmondásba keveredik az önmaga által megfogalmazott célrendszerrel. A jogalkotó és egyes civil szervezetek számára is nyilvánvalóvá vált néhány anomália, és a társadalom, a gazdaság változásai által generált és keletkeztetett, jelentkező új igény, illetve követelmény, mint azt a T/4918. számú törvényjavaslat is igazolja. A 2011. december 13. napján elfogadott T/4918. számú törvényjavaslat³⁵ indoklás részében a jogalkotó kiemeli a gazdasági-pénzügyi válság okozta jelenségeket, valamint a nagyságrendi növekményt mutató ügyszámok évenkénti alakulását³⁶, szembeállítva a hatékonysággal. A beérkezett összes bírósági végrehajtási ügyet Magyarországon mintegy ≈ 240 fő végrehajtó (≈ 200 fő önálló bírósági végrehajtó, és ≈ 40 fő törvényszéki végrehajtó) bonyolítja le³⁷. A létszám az elmúlt évek adatait tekintve stabil, a létszámváltozás mértéke elhanyagolható. Maga a jogalkotó is kiemeli a közbizalom közvetlenül tapasztalható csökkenésének, a bírósági végrehajtás jogintézményével szemben tapasztalható közbizalom hiányának megnövekedését, mint jelentős társadalmi relevanciával bíró jelenséget. Magas prioritási értékkel ellátva, kiemelt közép és hosszú távú célként fogalmazza meg a jogalkotó egy jól működő, átlátható alternatívát megjelenítését a bírósági végrehajtás jogintézménye által, a társadalom tagjai számára transzparens módon, az önhatalommal, a szürke és fekete gazdasági zónával szemben. Közvetlenül elérendő célként nevesítve, a gyors és hatékony követelés-érvényesítés kialakítása jelentkezik.

A bírósági végrehajtás jelenkori rendszerével és szervezetével, a címben megjelenített fogalompár által felvetett tárgykör vizsgálatával kapcsolatban összefoglalva az eddigi eredményeket az a hipotetikus kérdés merül fel, hogy amennyiben az önálló bírósági végrehajtó eljárása a bíróság eljárásával azonosnak tekintendő, akkor miért nem a bírósági szervezetrendszer keretein belül működik a jogintézmény? Hatékony-e az alkalmazott

Egyrészt egyéb jogszabályi ismérvekkel nem rendelkező szabályrendszer sérelme nem alkalmas fegyelmi eljárás indítására, másrészt hivatásbeli kötelezettségzegés esetén állhat fenn fegyelmi vétség, azaz a végrehajtó hivatásbeli tevékenységéhez kell kötődnie.

³⁵ Magyar Köztársaság Kormánya, T/4918, számú törvényjavaslat, a bírósági végrehajtással kapcsolatos és egyéb igazságügyi tárgyú törvények módosításáról. Előadó: dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Budapest, 2011. november.

³⁶ Nagykomentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez.

A végrehajtás foganatosítása végett az önálló bírósági végrehajtókhoz érkezett ügyek száma 2006-ban 201 024, 2007-ben 225 663 volt. Ezen ügyek nagyobb része pénzkövetelés érvényesítésére irányult: 2006-ban 197 726, 2007-ben 222 371 ilyen esetet rögzített a statisztika. Az önálló bírósági végrehajtókhoz érkezett ügyekben a pénzkövetelés tőkeösszege az elmúlt időszakban folyamatosan nőtt, 2006-ban a tőkekövetelés összértéke 133 524 607 218, 2007-ben pedig 50 653 884 745 forint volt.

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Magánjogi és Igazságügyi Kodifikációs Főosztály (KIM MIKFO) adatai alapján az önálló bírósági végrehajtókhoz beérkezett ügyek száma a 2012. évben 633 974 db/év volt.

³⁷ Pataki János István: A bírósági végrehajtás a számok tükrében, In: Jogi Fórum, 2013., <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/527>, passim.

felügyeleti és fegyelmi, felelősségi rendszer működése? Abban a tekintetben nem minősíthető elméletinek a kérdésfelvetés, hogy amennyiben az önálló bírósági végrehajtó hatósági feladatot lát el (kényszert alkalmaz), és az általa végzett tevékenység kontrollja sok szempontból csak közvetettnek minősíthető, mert egyes eljárási elemek foganatosítása vonatkozásában szubjektív alapú mérlegelési és eljárási lehetőségekkel rendelkezik. Hozzáteve, hogy az önálló bírósági végrehajtó egyéni (tulajdonosi, munkáltatói) érdekeltségi szempontjai módosultak a privatizáció közvetlen és a bevezetéskor azonnal jelentkező hatásaként, magas kockázati szintet jelentve kitolódottak a profit-orientáltság irányába. Önmagukban az egyes jogszabály módosítások nem jelentik átfogó reformintézkedések kidolgozását és bevezetését, ezáltal egy átfogó újraszabályozási folyamat elindítását, és ezért jórészt hosszú távon nem érik el a kitűzött célokat. Napjainkban jól kivehető és érzékelhető hogy a jogalkotó a társadalmi megítélés hangján, és gazdasági hatások mérésén keresztül maga is érzékeli a fennálló problémákat, így a bírósági végrehajtás jogintézményére nézve további eljárási, szervezet és rendszerszintű programok kidolgozása és bevezetése prognosztizálható a kormányzati jog, gazdaság, bel és társadalompolitika részeként az elkövetkezendő időszakokban, mert a bírósági végrehajtás eszközrendszerét időről időre meg kell újítani a társadalom és a gazdaság időszakonként megváltozó igény szintjére reagálva.